

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҰЛТТЫҚ БАНКІ
№ 25 Б А С П А С Ө З Р Е Л И З І
2 0 0 8 Ж Ы Л Ғ Ы 8 Т А М Ы З**

**Кредит нарығын дамытудың сапалы
өлшемдері туралы**

Кредит нарығындағы ахуалға мониторинг жасау мақсатында Ұлттық Банк 2008 жылғы шілдеде екінші деңгейдегі банктердің өкілдерімен жеке сұхбат түрінде «Кредит нарығының жағдайы және өлшемдерінің болжамы» атты кезекті зерттеуді жүргізді.

2008 жылғы бірінші жартыжылдықтағы отандық кредит нарығындағы ахуал ипотекалық кредиттеуге сұраныстың күрт төмендеуімен, қаржылық емес ұйымдардың тарапынан кредиттік ресурстарға сұраныстың өсуімен және банктердің кредиттік саясатты қатаңдату жөніндегі кейінгі қадамдарымен сипатталады. Сауалнама жүргізілген банктердің ішінен қаржылық емес ұйымдарға қатысты кредиттеу талаптарының қатаңдатылуын респонденттердің 73%-ы, ипотекалық кредиттеу бойынша 49%-ы және тұтынушылық кредиттеу бойынша 43%-ы атап өтті.

Кредиттік саясаттың қатаңдатылуына әсер еткен негізгі факторлар тұтастай алғанда мыналар болды:

- 1) кепілмен қамтамасыз ету құнының өзгеру тәуекелі;
- 2) жылжымайтын мүлік нарығын дамыту перспективалары;
- 3) заемшылардың төлем жасау қабілетінің жалпы деңгейі;
- 4) жалпы экономикалық күтулер;
- 5) несие портфелінде тәуекелі жоғары заемдар үлесінің өзгеруі.

Сонымен қатар қорландыру мен капиталдың ресурстарының бәсекелестік және қол жетімділік факторлары соңғы зерттеліп отырған кезеңде аз ықпал етті. Ерекше жағдай ретінде 5 ірі банкті атауға болады, олар үшін капиталдың сыртқы және ішкі нарықтарындағы қорландырудың қол жетімділігі мен құны соңғы жылдары бірінші кезектегі мәнге ие болды және тең дәрежеде жоғарыда атап өтілген факторлармен бірге кредиттік саясатты қатаңдатуға ықпал етті.

Банктер қызметінің бөлшектелген бағыты барлық нарық бойынша ипотекалық кредиттеуге сұраныстың күрт төмендеуімен (сұраныстың төмендеуін респонденттердің 60%-ы атап өтті) және тұтынушылық кредиттеуге сұраныстың шамалы төмендеуімен (сұраныстың төмендеуін респонденттердің 38%-ы атап өтті) сипатталады. Бұл ретте жеке банктер бойынша оның тұтынушылық кредиттеуге шамалы өсімі байқалады. Бұл өсім ұзақ пайдаланылатын

тауарларға тұтынушылық шығыстардың және жылжымайтын мүлікпен байланысы жоқ шығыстардың деңгейінің сақталуымен түсіндіріледі. Тұрғын үйге қатысты жылжымайтын мүлік нарығындағы белгісіздіктің және әлеуетті заемшылар мен банктердің күту позициясы (кепілге салынған мүлікті сату бөлігінде) салдарынан ипотекаға сұраныстың төмендеу үрдісі сақталуда. Сарапшылардың бағалауынша, келесі тоқсанда бағаның ең төменгі шегіне жете отырып, жылжымайтын мүлікке орташа бағаның бұдан әрі шамалы төмендеуі және кейіннен өсу перспективасымен тұрақтануы (респонденттердің 77%-ы орташа бағаның бұдан әрі шамалы төмендеуін атап өтті) күтіледі.

Кредит нарығы өзінің жүйелік сипатын баса көрсете отырып, экономиканың нақты секторына бір қалыппен ауыса отырып, өтімділіктің ұзап кеткен дағдарысы жағдайларында жұмыс істеуде. Нарықтардың өзара байланысы және нақты сектордың қаржы секторына тәуелділігі банктердің қызметіне ықпал етті.

Нақты сектордағы проблемалар, бірінші кезекте проблемалық кредиттер деңгейінің өсуіне әсер етті. Атап айтқанда, корпоративтік бизнес субъектілерінің, сондай-ақ жеке тұлғалардың берілген заемдар бойынша мерзімдерін кешіктіру өсімі байқалуда. Банктердің 1/3 астам бөлігі кепілді мүлікті өндіріп алу операцияларының және заемшылардың борыштарын қайта құрылымдау бойынша операциялардың саны өскендігін атап өтеді. Кредиттеу талаптарын қатаңдату салдарынан банктердің клиенттерінің қолданыстағы заемдарына қызмет көрсету жөніндегі борыштық ауыртпалықтың және шығасылардың өсуі (барынша қатаңдату кепілдікті талаптарға және кредиттеудің тәуекелді түрлері бойынша маржаға тиесілі болды) банктердің несие портфелінің сапасына теріс ықпал етуде. Сарапшылар оның шамалы нашарлауы байқалуда деп атап өтті. Бұл аспект рейтингтік агенттіктердің асқан қызығушылығын туындатып отыр, сондықтан банктер өз қызметінде жобалардың тәуекелділігін бағалау кезінде бас назарды кепілді қамтамасыз етуден заемшылардың қаржылық жағдайының мониторингіне ауыстырды. Бұл ретте кепілдік талаптары экономиканың құрылыс секторы мен тұрғын үйге қатысты жылжымайтын мүлік нарығы проблемаларының ықпалымен одан сайын қатаңдатылды.

Сауалнама нәтижелері бойынша проблемалық активтердің деңгейі дағдарыссыз деңгейде және бақыланатын ауқымда екендігін банктер атап өтеді. Банктер бар проблемаларды игеру жөнінде нарықтық құралдардың барлық жиынтығын әлі пайдаланбады. Атап айтқанда, проблемалық кредиттермен жұмыс бойынша ішкі құрылымдарды белсендіру және кеңейтуден басқа, банктер коллекторлық агенттіктермен қарым-қатынастарын реттейді, шетелдік банктердің проблемалық активтерді сатып алу, сондай-ақ секьюритизациялау тетіктерін пайдалану бөлігіндегі ұсыныстарын қарастырады. Сонымен қатар мемлекеттің қатысуымен

банктердің балансын проблемалық активтерден тазарту жөніндегі арнайы ұйымды құру мүмкіндігі кредит нарығының қатысушылары қарастыруы мүмкін.

Зерттеудің нәтижелері ҚР Ұлттық Банкінің сайтында «Қаржы тұрақтылығы» бөлімінде орналастырылды.